

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Back Frigyes*

Cím: *Nagy idők, nagy ügyek*

Forrás: *Újság*

Bp.
(Hely)

1936. VIII. 23
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy *343.919*

Hely

Idő *"1936"*

Személy

Helyszám

NAGY IDŐK, NAGY ÜGYEK

16
Irta dr. Back Frigyes

A memoár-irodalom ma a legnagyobb divat. Mindenki és mindenről memoárokat ír. Aki a bugaci képviselőtestületnek valaha póttagja volt, az azt hiszi magáról, hogy erkölcsi kötelessége az utókorral szemben „működését” megörökíteni. Vasco di Gama zsoldos hadseregének tiszteletbeli tizedeséről ma többet irnak, mint nagy találmányokról és feltalálókról.

Akinek ma már nincs mondanivalója, akit az idők elnémitottak, az azt hiszi, hogy élményeit meg kell írnia és így legalább „a történeti távlat” folytán több lesz, mint amennyi ma.

Az utóbbiak közé nem akarom magamat sorozni.

De több mint negyvenéves ügyvédi gyakorlatomban és a világháború éveiben oly eseteket láttam, melyek egy eltűnt kornak teljeseen más képét mutatják és különösen visszapillantásra még ma is több mint érdekesek.

Az első esküdtszék

Boldogemlékü királyunk Ferenc József 1890-ben megtekintette az akkor elkészült alkotmányutcai törvényszéki épületet. Ez volt akkor Magyarország első nagy új középülete. Fabinyi igazságügyminiszter és a törvényszék volt

elnöke, Bogisich Lajos kalauzolták. Köztudomású dolog, hogy a király éles szemével mindent meglátott és nemcsak azt, amit neki megmutáltak. Az esküdtszéki terembe is bevezették és itt megmutatták neki Feszty Árpád öt falikartonját, amelyek a magyar igazságszolgáltatás öt korszakát ábrázolják. Nyomban kérdezte, és mi lesz a hatodik, az üresen hagyott mezőben?

A miniszter megadta a választ, hogy bizik abban, hogy a törvényhozás mielőbb megalkotja az új bünvádi eljárást és így új és széles alapra fektetve, meglesz a várvavárt esküdtszék. Ezt ez a megfestendő kép fogja megörökíteni.

Ez a nap 1900 február 4-én következett be. Golen József kazánfűtő kazánmesterét szenelapáttal agyonütötte. A budapesti esküdtszék elé került.

Plósz Sándor, aki akkor igazságügyminiszter volt, az összes vidéki törvényszéki elnököket Budapestre berendelte és a legtöbb el is jött.

Zsitvay Leó angol főbírói méltósággal elnökölt, Gegus Gusztáv az ékesszólás nagymestere képviselte a vádhatóságot és a Budapesti Ügyvédi Kamara engem rendelt ki védőül. A tárgyalás megnyitása előtt Zsitvay üdvözölte a minisztert és a megjelent főbírákat és méltatta

ezt a történeti napot. Gegus mint az ügyészség vezetője és Györy Elek, mint a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke fogadalomszerű ígéretet tettek, hogy mindig és mindenkoron mindent el fognak követni, hogy a magyar jog és a magyar igazságszolgáltatás tiszta fényben ragyogjon továbbra is.

Azóta harminchat év telt el; a hatodik kép nincs még megfestve. Ez nem baj, hanem a baj az, hogy esküdtszék sincs.

Erre az üres mezőre reá lehetne egy hirdetményt ragasztani: „Ez a hely kiadó”.

D'Annunzio a budapesti kir. törvényszék előtt

A magyar törvényhozás büszkeségét, Szikóczy Dezső nagy alkotását, a magyar házasságtörvényt a gyakorlat egy bizonyos tekintetben kiforgata és ezáltal lehetővé vált, hogy jómódu külföldiek, akik hazájukban, a hazai törvényeik alapján házasságukat nem bonthatták fel, idejöttek és itt céljukat elérhették.

Olaszországnak egy főura, gróf Mancini L. suttyomban megszerezte a magyar állampolgárságot és ez alapon megindította felesége ellen a bontóper.

Utolsó órában ez engem bizott meg képviselővel.

Nem mondhatnám, hogy a férj főuri nobilitással vitte a válóper. Többek közt a nagy olasz költőre, D'Annunzióra mint tanura hivatkozott. Ez a kihallgatás ügyfelemre nagyon kellemetlen lehetett volna és ezért tanácsomra D'Annunzio a magyar ügyvédi kar egyik kiválóságára, dr. P. I. ügyvédet, aki még ma is karunk büszkesége, bizta meg képviselővel és kérte, hogy a tanuzási kötelezettsége alól mentse fel. Megtörtént. Én pedig viszontkeresetet emelve, talán ötven tanura hivatkoztam,

akiknek jórésze az olasz diplomáciai karnak tagja volt, akik azóta a szélrózsa minden irányában elszéledtek. Biztam abban, hogy a kihallgatásuk évekig fog eltartani és így elérem célomat és a bíróság így egyhamarjában nem fogja a bontást kimondani és így a férj „megpuhul”.

Közbejött a világháború, a peres eljárást fel függesztették és mielőtt újból felvehettük volna a pert, a gróf hirtelen meghalt.

És most következett be a pernek egy érdekes mellékhatása. Oldalági rokonok följelentették, hogy a gróf mint magyar állampolgár halt meg, erre az olasz kormány, mint ellenséges alattvalónak hagyatéki vagyonát elkobozta és az asszony ugynevezett trianoni békekötvényekkel lett kártalanítva, vagyis tényleg csak követelesének egy részét kapta meg.

Egy magyar trónjogosult (?) honosítási ügye

A világháború harmadik esztendejében, 1916-ban mindkét táborban még erős volt az optimizmus. Az ántántállamok épügy biztak a győzelemben, a háború sikeres befejezésében, mint a központi hatalmak. Azért bizonyos lehetőségekkel kezdtek számolni, mi lesz, ha mégse győzünk, hátha a változott viszonyoknak megfelelően, más lesz az uralkodó eszme, a társadalmi rend, a jogbiztonság stb. Azt hiszem, ezen sejtelmek hatása alatt keresett fel engem C. Károly herceg birodalmi gróf és nagyjában körvonalazta indító okait, amelyek neki azt javallják, hogy a magyar törvények hatálya és védelme alá helyezze magát, azaz hogy a magyar állampolgárságot megszerezze, magyar honosságát megállapíttassa.

Miként fennebb mondtam, ez 1916-ban volt,

midőn a szent korona jogai még teljes épségükben fennállottak és így fennállott a magyar állampolgárságról szóló 1879. évi 50. t. c. 17. §-a, amely szerint a minisztérium javaslatba hozhatja öfelségének azon külföldiek honosítását, akik a Magyar Korona országai irányában rendkívüli és kitűnő érdemeket szereztek.

Nyomban tisztában voltam azzal, hogy a nevezett főméltóság sem öt évig nem várhat, amíg a letelepedés, szakadatlan ittartózkodás és adófizetés által a törvény rendes útján a magyar állampolgárságot elnyeri, de nem is folyamodhat személyiségénél fogva azon szokott eszközhöz, hogy egy magyar állampolgár által örökbe fogadtatja magát. Tudtam azonban azt, hogy a magyar tudományos körök, a magyar történészek és a Magyar Tudományos Akadémiát évek hosszú sora óta az a kérdés foglalkoztatja, hogy látogatóm családja tényleg az Árpádoktól származik, hogy ennek egyes tagjai, különösen a török háború idejében hazánk érdekében nagy érdemeket szereztek. Tudva továbbá azt is, hogy ez a 17. §. a régi redintegráció, a régi honfoglalás folytatása, vagyis régi családi érdemek megjutalmazása, azt a tanácsot adtam neki, hogyha ő nekem két kiváló magyar történész által adott magánvéleményt hoz, amelyben ezek ezt a leszarmazást, ezt a tudományos felfogást, illetve megállapítást megerősítik, úgy tekintve, hogy ő a világháborúban, vagyis akkor mint tényleges, bár mint német tiszt magyar földön küzdött és a Kárpátokban súlyosan megsebesült, — a fennálló módon befolyamodhatunk.

Igy is történt. Marczali Henrik és Fehérpataky László kedvező véleményével támogatott kérvényt beadtam, Tisza István, aki akkor miniszterelnök volt, a kérelmet sok jóakarattal támogatta és a minisztertanács azt tanulmányozás és véleményezés végett az országos levéltárnak kiadta. Mire a vélemény beérkezett, Tisza István már lemondott és Wekerle Sándor lett a miniszterelnök. Ujból a minisztertanács elé került a kérelem és a határozat az volt, hogy bár a legális ut az, hogy előbb a kormány szóljon hozzá, mégis a fennforgó összes körülményeknél fogva helyesebb, ha előbb öfelsége foglal álláspontot és ezért magánuton felhívtak, hogy kérelmemet adjam be a kabinetirodába.

Statárium

Az események öldöklő rohamban egymást tiporták, egymást gázolták le és ez a kérelem is sok másnak sorsát osztotta, elintézetlen maradt a mai napig.

Minden kornak és rendszerváltozásnak elsőszülöttjei az új műszavak, az egyszerre polgár-

jogoi nyert idegen szavak. Statárium! Háború előtt jóformán idegen fogalom volt, még detektivregényből sem ismerték. Az ultima ratio, a végszükség eszköze ez.

Utólag így visszapillantva, abból a körülményből, hogy az első statáriumot a „Hinterland“-ban Budapesten, 1917-ben, vagyis a háború negyedik esztendejében hirdették, ebből is megállapítható, hogy a háború első éveiben, mily nagy volt a hazafiúi lelkesedése, a kötelességtudás és csak a sok szenvedés, a sok nélkülözés váltotta ki lassan azon tömegjelenségeket, azon nagy lelki fertőzéseket, melyekkel másképp, mint statáriummal, nem lehetett már szembeszállni.

A sok-sok eset közül, amelyeket közvetlenül láttam, egy-kettőt akarok kiragadni, amelyek az emberi és háborus psyche jellemzésére fellette érdekesek.

1917 tavaszán a szökések száma irtózatosan elszaporodott. Az akkor Budapesten már javában működött katonai rendőrség jelentése szerint Budapesten sok-sok száz katonaszökevény bujdosott. Statáriumot hirdettek. Az első esetben én is tagja voltam a rögtönítélő bíróságnak.

Vádlott egy értelmes fiatal magyar baka volt. A tárgyalást megelőző napon, úgy ahogy ezt a bünvádi eljárás előírja, katonai orvosszakértő megvizsgálta és megállapította „tárgyalási képességét és hogy az esetleges kiszabandó büntetés végrehajtásának nincs akadály”. Délelőtt 10-kor kezdődött a tárgyalás; a vádlott ugyan megtörtnek látszott, de még elég értelmes feleleteket adott. Egy órával később állapota annyira leromlott, hogy a föltett kérdéseket abszolute nem értette meg, válaszait pedig a hírság nem értette meg. Szükségesnek mutatkozott az újabb és pedig, elmeorvosi vizsgálat.

A tárgyalást e célból délutánra halasztottuk. A két elmeorvos megállapította az u. n. Strafspsychoset; a halálfélelem látszólag a leg-súlyosabb elmezavart váltotta ki, vádlott a tébolydába lett szállítva.

Mint hogy ugyanazon bűncselekmény miatt senkít kétszer nem lehetett rögtönítélő bíróság elé állítani és a vádlott, úgy látszik ezt tudta, rövid időn belül rendbejött és párhavi fogházzal meguszta a bitófa küszöbét.

1917-ben egy másik szomorú tünet is mutatkozott.

A munkások, akik háborus üzemekben dolgoztak, kezdtek amerikázni. Mint hogy ez majdnem oly szomorú eredményre vezethetett volna, mintha a fronton a csapatkatonák megtagadják a katonai szolgálatot, ezen üzemek munkásait mind besorozták, föleskették és szolgálati helyükön őket meghagyták, hogy így a katonái

biráskodás, a rögtönítélő bíróság hatásköré alá kerüljenek.

A MÁV budapesti északi műhelyében, ha jól emlékszem, 1917 május havában 17 munkás beszüntette a munkát és ezért rögtönítélő bíróság elé állították.

Aki látta ezen 17 ember elővezetését, az ezt a látványt soha életében sem fogja elfelejteni. Tizenhét ember, akiben jóformán csak a halálfélelem él, 17 reflexszerűen mozgó hullá.

A tárgyalás a Margit-köruti hadbíróági épület földszinti nagy tárgyalótermében volt. Délfelé a kínos látványt dermesztő csend váltotta fel. A tárgyalóterembe belépett egy katolikus, egy református és egy zsidó katonai lelkész és behallatszott, hogy az udvarba egy század katonaság bevonul és fegyvereiket gulákba állítják, vagyis minden előkészület a büntetés végrehajtására, az akasztásra megtörtént.

A bizonyítási eljárás befejezte után a katonai ügyész hosszabb szünetet kért és eltávozott. Körülbelül egy óra mulva megjelent és természetesen mindenki azt hitte, hogy most fogja vádbeszédét, ami csak bucsuztatást jelenthetett az emberi étlettől, elmondani.

Ehelyett felállt és bejelentette, hogy időközben a tárgyalás eddigi eredményéről a főváros katonai parancsnokának referált és minthogy ez is azt hiszi, hogy gonosz szándék a vádlottakat nem vezette és a rögtönítélő bíróság elé való állításuk mégis elrettentő hatást fog gyakorolni, öngyméltósága a statáriális eljárást a vádlottakkal szemben beszüntetni rendelte.

A 17 emberbe lassan-lassan visszaszállt az emberi élet, lassan visszatért az emberi öntudat. Egy órával később elhagyták a bírósági épületet. Benyomásom az volt, hogy nem egyenkint rohannak haza, hanem valami megbeszélés alapján együtt mennek egy megbeszélés helyre. Ezért megkérdeztem őket, hogy hová mennek. A válasz az volt, hogy a Csalogány-utcában van egy jó fényképész, odamennek csoportképet készíttetni!